

Прокопенко В. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИКОНАННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ У РАЗІ ВВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ В УКРАЇНУ ВАНТАЖНИМИ АВТОМОБІЛЬНИМИ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню митних формальностей із виокремленням дій на кожній із них, які виконуються у разі ввезення товарів в Україну вантажними автомобільними транспортними засобами. Установлено, що місцем доставки вантажного автомобіля і товарів може бути як пункт пропуску, так і підрозділ митного оформлення, який знаходиться на значній відстані від державного кордону України. Запропоновано Міністерству фінансів України розробити та прийняти нормативний акт щодо деталізації порядку виконання митних формальностей на автомобільному транспорті.

Ключові слова: вантажний автомобіль, дія, митна формальність, місце доставки, попереднє повідомлення, пункт пропуску.

Постановка проблеми. У Митному кодексі України (далі – МК України) 2012 р. вперше до термінології національного митного законодавства було введено поняття «митні формальності». Виходячи зі змісту цього поняття, розуміємо, що його складовими є сукупність дій. На жаль дотепер відсутні дослідження науковців та практиків, в яких би проводилось виокремлення дій під час виконання митних формальностей, пов'язаних, наприклад, із митним контролем, митним оформленням, сплатою митних платежів тощо.

Аналіз останніх досліджень. Переміщення транспортних засобів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення неодноразово ставали предметом дослідження в спеціальній літературі серед таких науковців, як А.А. Германа, С.В. Додіна, А.В. Мазура, Д.В. Приймаченка, С.А. Трофімова. Але специфіка виконання митних формальностей у разі ввезення товарів в Україну саме вантажними автомобільними транспортними засобами залишилась поза увагою вчених.

Мета статті – охарактеризувати митні формальності з виокремленням конкретних дій, які виконуються у разі ввезення товарів в Україну вантажними автомобілями.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про автомобільний транспорт» вантажним є автомобіль, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення вантажів [1]. Перевезення вантажів автомобільним транспортом територією іноземних держав або транзитом через їхні території здійснюється автомобільними перевізниками згідно з вимогами міжнародних договорів України та на підставі відповідних дозволів, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України. Наказ Міністерства транспорту України від 20.08.2004 р. № 757 деталізує порядок оформлення й видачі дозволів на поїздки територіями іноземних держав під час виконання перевезень вантажів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні [2].

Переміщення товарів та транспортних засобів через державний кордон країни здійснюється такими трьома напрямками: ввезення (в'їзд); вивезення (виїзд); транзит. Зважаючи на мету статті, розглянемо виконання митних формальностей у випадку в'їзду на митну територію України вантажних автомобілів, які здійснюють міжнародні перевезення. Насамперед звернемо увагу на те, що вантажні автомобілі (зокрема порожні) переміщуються через митний кордон України в пункті пропуску, використовуючи смугу руху, позначену червоним кольором, тобто «червоним коридором». У деяких пунктах пропуску можуть бути створені окремі смуги руху для вантажних транспортних засобів.

Перша митна формальність, яка здійснюється поза пунктом пропуску полягає у завчасному повідомленні митниці декларантом або уповноваженою особою про намір увезти товари на митну територію України. Ця формальність складається з таких дій: заповнення та подання попередньої митної декларації; реєстрація та перевірка декларації. Попередня інформація, надана суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД), використовується митними органами для здійснення аналізу та оцінювання ризиків, ще до здійснення фактичної операції та визначення наперед ступеню ризику, яку вона несе. Це, в першу чергу, вигідно представникам бізнесу, оскільки скоротиться час на прийняття митницею рішень щодо необхідних форм та обсягів контролю, що, відповідно, сприятиме скороченню часу на здійснення митного контролю та оформлення відповідної документації [3, с. 123].

Згідно з ч. 4 ст. 335 МК України, під час надання органу доходів і зборів попереднього повідомлення про намір здійснити переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України до нього подаються такі документи та/або відомості:

- заява встановленої форми про намір здійснити ввезення товарів на митну територію України (попереднє повідомлення або попередня митна декларація);
- відомості про найменування, обсяг (кількість) та вартість товарів, які плануються ввезти на митну територію України;
- вид транспорту, яким плануються здійснити ввезення товарів на митну територію України;
- назва пункту пропуску через державний кордон України (органу доходів і зборів), через який плануються ввезення товарів;
- відомості про документи, що підтверджують дотримання встановлених відповідно до закону заборон та/або обмежень щодо пропуску товарів через митний кордон України [4].

Першою митною формальністю, яка здійснюється вже в пункті пропуску під час прибуття вантажного автомобіля з товаром є контроль на кордоні. Першою дією є подання пе-

ревізником (водієм) документів посадовій особі митниці, які передбачені п. 1 ч. 1 ст. 335 МК України. Для міжнародних перевезень використовується товарно-транспортна накладна особливої, міжнародної форми – СМР. Транспортна накладна СМР, передбачена Конвенцією про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів [5], виписується для підтвердження укладення договору перевезення, який визначає відповідальність відправника, перевізника та одержувача товару й підтверджує, що вантаж на момент прийняття знаходиться в належному стані, в цілій упаковці, маркування і число місць відповідає зазначеним у накладній.

Реєстрація в спеціальному журналі прибуття автомобільного транспортного засобу та внесення даних до функціонального модуля «Журнал пункту пропуску» автоматизованої системи митного оформлення (далі – АСМО) «Інспектор» є наступною дією. Як зазначає О.П. Федотов, «...відповідних чітко окреслених вимог щодо ведення журналів реєстрації товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, немає. Питання про облік журналів реєстрації товарів і транспортних засобів, їх кількості, термінів зберігання і подібних аспектів регламентуються номенклатурою справ відповідного митного поста [6, с. 372].

Наступною дією є перевірка комплектності документів, необхідних для митного контролю та митного оформлення вантажного автомобіля й товарів відповідно до заявленого митного режиму, а також відомостей, зазначених у цих документах, після чого на прийнятих документах проставляється відбиток штампу «Під митним контролем». Перевірка цілісності накладеного митного забезпечення, а також загальний огляд вантажного автомобіля є наступною дією. Останньою дією є прийняття рішення посадовою особою митниці щодо пропуску або відмови в ньому вантажного автомобіля й товарів на митну територію України.

У випадку прийняття рішення щодо відмови в митному оформленні або пропуску митниця зобов'язана видати зацікавленій особі картку відмови в прийнятті митної декларації або митному оформленні чи пропуску товарів і транспортних засобів комерційного призначення із зазначенням причини.

Якщо прийнято рішення про відмову у пропуску вантажного автомобіля на митну територію України, виконуються дії щодо повернення цього транспортного засобу на територію суміжної держави. Як правило, виїзд вантажного автомобіля за межі пункту пропуску здійснюється в супроводі посадових осіб митниці та підрозділу охорони державного кордону.

Таким чином, митна формальність – контроль на кордоні складається із таких дій: подання перевізником (водієм) документів у пункті пропуску; реєстрація прибуття вантажного автомобіля; перевірка комплектності документів; загальний огляд вантажного автомобіля; прийняття рішення щодо пропуску або відмови в ньому на митну територію України.

У випадку прийняття рішення про пропуск вантажного автомобіля на митну територію України, місцем доставки товару може бути територія пункту пропуску (її частина) або підрозділ митниці призначення, у якому безпосередньо проводиться митне оформлення. Державною фіскальною службою України ведеться перелік місць доставки товарів, дані про які вносяться в єдину автоматизовану інформаційну систему органів доходів і зборів України (далі – ЄАІС) [7]. Інформація про місце доставки товару знаходиться в графі 30 попередньої митної декларації. Як показує аналіз практики цього напрямку митної

діяльності, митне оформлення вантажних автомобілів, які в'їхали на митну територію України, проводиться, в основному, у митній інфраструктурі, яка розташована вглибині території України, на значній відстані від пунктів пропуску.

Проте залежно від місця здійснення митного оформлення саме в пункті пропуску через державний кордон України, посадова особа митниці, відповідно до переліку товарів, що підлягають державному контролю у разі їх переміщення через митний кордон України, та поданих супровідних документів, визначає вид (види) державного контролю та форму його (їхнього) проведення, тобто мова йде про виконання митної формальності, пов'язаної із здійсненням інших видів державного контролю в пункті пропуску. У випадку митного оформлення вантажного автомобіля не в пункті пропуску, мова йде про виконання попереднього документального контролю.

Якщо місцем доставки є територія або частина пункту пропуску, то виконується низка митних формальностей, пов'язаних із здійсненням митного контролю та митного оформлення. Насамперед, виконуються митні формальності, пов'язані з митним оформленням, а саме декларування (укладення договору з декларування товару (за необхідності); заповнення митної декларації); прийняття митної декларації (подання митної декларації та інших документів; реєстрація та перевірка митної декларації); оформлення митної декларації (перевірка правильності класифікації товару та визначення країни походження товару тощо; контроль співставлення даних, оцінка ризику); завершення митного оформлення (проставлення в митній декларації відбитка особистої номерної печатки; внесення до електронної митної декларації відмітки про завершення митного оформлення). Варто звернути увагу на те, що до виконання митної формальності завершення митного оформлення, виконується митна формальність, пов'язана із митним контролем, а саме: огляд вантажного автомобіля й товарів (аналіз результатів застосування системи управління ризиками та інформування керівника відповідного підрозділу митниці для прийняття рішення про проведення огляду; оформлення рішення; інформування перевізника, вантажоодержувача; безпосереднє проведення огляду; складання акту проведення огляду), а також формальність щодо сплати єдиного збору.

За результатами аналізу та оцінки ризиків, зокрема з використанням документальних або електронних профілів ризику, обираються форми митного контролю та вид огляду (ідентифікаційний, частковий або повний). Крім того, посадові особи митниці можуть застосувати весь арсенал форм митного контролю, перелік яких наведений в п. 7 Типової технологічної схеми митного контролю автомобільних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон [8]. Так, можуть бути використані технічні засоби контролю. Наказом Державної митної служби України від 27.07.2009 р. № 692 затверджений Порядок митного огляду товарів і транспортних засобів із використанням мобільної рентгенографічної системи Eagle M4507 у пунктах пропуску через державний кордон [9]. Широкого розповсюдження набули інспекційно-оглядові комплекси на базі систем огляду RAPISCAN, HEIMANN, CARGOSEARCH. Функції CRYSTAL CLEAR і HI-SCAN цих інспекційно-оглядових комплексів дозволяють швидко й ефективно здійснювати огляд вантажних контейнерів й автомобілів. Ці системи здатні інспектувати об'єкти масою до 60 т, висотою до 4,5 м, шириною до 3,5 м і довжиною до 25 м [10].

Під час здійснення митного огляду вантажного автомобіля можуть використовуватись службові собаки на предмет виявлення наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот.

Якщо місцем доставки є територія пункту пропуску, то єдиний збір із вантажних автомобілів стягується лише за здійснення контролю вантажів і транспортних засобів. Митна формальність сплати єдиного збору з вантажних автомобілів у разі їхнього в'їзду на митну територію України складається із таких дій: розрахунок єдиного збору; сплата єдиного збору; оформлення квитанції МД-1.

У пунктах пропуску через державний кордон України також здійснюється документальний контроль за міжнародними автомобільними перевезеннями щодо вантажних автомобілів, який не є митною формальністю хоча виконують його посадові особи митниці.

Якщо місце доставки знаходиться не в пункті пропуску через державний кордон України, то виконувати митні формальності дещо відрізняються від митних формальностей, виконуваних в пункті пропуску, хоча деякі із них є однаковими. Під час в'їзду на митну територію України вантажного автомобіля в пункті пропуску першою виконується митна формальність - контроль на кордоні. Наступна формальність – виконання попереднього документального контролю (не застосовується у випадку митного оформлення в пункті пропуску), яка складається із таких дій: подання відповідних документів; перевірка документів; проставлення відповідних відміток; припинення попереднього документального контролю та залучення посадової особи контролюючого органу до здійснення відповідного виду державного контролю (не обов'язково).

Згідно з ч. 2 ст. 305 МК України під час ввезення на митну територію України та/або переміщення територією України прохідним та внутрішнім транзитом товарів за переліком, є обов'язковим надання митницею забезпечення сплати митних платежів. Постановою КМ України від 21 травня 2012 р. № 461 затверджений перелік товарів. Таким чином, за умов наявності товарів, які входять у вказаний перелік, виконується митна формальність забезпечення гарантування доставки автомобільних транспортних засобів і товарів до митниць призначення. МК України передбачені такі форми фінансових гарантій: гарантія, що надається у вигляді документа; грошова застава. Найбільш розповсюдженою фінансовою гарантією у випадку здійснення внутрішнього транзиту є гарантія у вигляді документа. Першою дією є пред'явлення гарантії, яку здійснює гарант або його представник, посадовій особі митниці в пункті пропуску через державний кордон України, яка звіряє дані, внесені в цей документ, із відомостями, які містяться в інших документах (попередній митній декларації, СМР, товаросупровідних документах тощо), а також відомості про гаранта, що містяться у відповідному реєстрі. Відомості про гарантію-документ обов'язково вносяться до функціонального модуля «Журнал пункту пропуску» АСМО «Інспектор». Після перевірки документів посадова особа митниці проставляє на гарантії-документі відповідні відбитки (відтиски) штампу «Під митним контролем» та особистої номерної печатки. Один екземпляр залишається в митниці в пункті пропуску через державний кордон України, а другий повертається гаранту для його пред'явлення в місці доставки.

Як бачимо, митна формальність забезпечення доставки автомобільних транспортних засобів і товарів до митниць призна-

чення складається із таких дій: пред'явлення гарантії в пункті пропуску; перевірка відомостей в гарантії-документі та внесення відомостей в журнал пункту пропуску АСМО «Інспектор»; проставлення митного забезпечення в гарантії-документі.

У митниці призначення виконується митна формальність виконання зобов'язання, забезпеченого гарантією-документом. Гарант або його представник пред'являє посадовій особі митниці другий екземпляр гарантії-документа, на якій проставляє свою печатку. Посадова особа митниці також проставляє відтиск особистої номерної печатки, що свідчить про «погашення» зобов'язання, наданого гарантом. Другий екземпляр гарантії документа повертається гаранту. Таким чином, митна формальність виконання зобов'язання, забезпеченого гарантією-документом складається із таких дій: пред'явлення гарантії в місці доставки; проставлення відбитків печатки гаранта та особистої номерної печатки.

Є різниця і в сплаті єдиного збору. Так, єдиний збір стягується з вантажних автомобілів і за здійснення контролю вантажів та транспортних засобів, і за проїзд транспортних засобів автомобільними дорогами України, і за кожен кілометр проїзду автомобільних транспортних засобів з перевищенням встановлених розмірів, загальної маси, осьових навантажень та (або) габаритних параметрів (є додатковою платою). Причому українські перевізники сплачують лише єдиний збір за здійснення контролю вантажів та транспортних засобів й у випадку перевищення розмірів, загальної маси, осьових навантажень, габаритних параметрів.

У місці доставки вантажного автомобіля й товарів (у митниці призначення) першою митною формальністю, яка має бути виконана, – це пред'явлення вантажного автомобіля й товарів в місці доставки. Відповідно до ч. 4 ст. 200 МК України товари й транспортні засоби в місці доставки пред'являються, а документи на них передаються органу доходів і зборів у мінімально можливий строк після їхнього прибуття, а в разі прибуття поза робочим часом, встановленим для органу доходів і зборів, – у мінімально можливий строк після початку роботи цього органу [4]. Наступні митні формальності, які виконуються в місці доставки, а саме декларування товарів, здійснення інших видів державного контролю, прийняття митної декларації, оформлення митної декларації, митний огляд товару й вантажного автомобіля, завершення митного оформлення, нічим не відрізняються від однойменних формальностей, які виконуються в пункті пропуску через державний кордон України.

Висновки. Якщо місцем доставки є територія (частина) пункту пропуску, то у разі в'їзду вантажного автомобіля на митну територію України виконуються такі митні формальності, як контроль на кордоні; здійснення інших видів контролю; декларування; прийняття митної декларації, оформлення митної декларації, сплата єдиного збору, огляд транспортного засобу й товарів; завершення митного оформлення. Якщо місце доставки знаходиться не в пункті пропуску через державний кордон України, то деякі митні формальності виконуються в пункті пропуску, а деякі - в митниці призначення. У пункті пропуску виконуються такі митні формальності: контроль на кордоні; попередній документальний контроль; сплата єдиного збору; забезпечення доставки автомобільних транспортних засобів і товарів до митниць призначення (не обов'язково). У митниці призначення виконуються такі митні формальності, як пред'явлення вантажного автомобіля й товару; декларування товарів, здійснення інших видів державного контролю,

прийняття митної декларації, оформлення митної декларації, митний огляд товару й вантажного автомобіля, завершення митного оформлення.

Варто звернути увагу, що в Типовій технологічній схемі здійснення митного контролю автомобільних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, відсутнє виокремлення митних формальностей залежно від напрямку переміщення (в'їзд, транзит, виїзд) і мова йде про здійснення митного контролю лише в пункті пропуску. Крім того, відсутність у митному законодавстві нормативного акту щодо деталізації порядку виконання митних формальностей на автомобільному транспорті значно ускладнює процес правозастосування. У зв'язку з цим пропонуємо Міністерству фінансів України розробити та прийняти нормативний акт щодо порядку виконання митних формальностей на автомобільному транспорті за аналогією з уже прийнятим порядком виконання митних формальностей щодо морського та річкового транспорту.

Література:

1. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2344-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2344-14> (дата звернення: 13.02.2018).
2. Про впорядкування системи оформлення, видачі, використання та обліку дозволів на міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом: наказ Міністерства транспорту України від 20.08.2004 р. № 757 / Міністерство транспорту України. Офіційний вісник України. 2004. № 35. С. 170. Ст. 2354.
3. Бережнюк І.Г. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, доц. І.Г. Бережнюка; Держ. НДІ митної справи. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2014. 287 с.
4. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI / Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 13.02.2018).
5. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів 1956 р. . База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 13.02.2018).
6. Федотов О.П. Форма митного контролю – облік товарів та транспортних засобів. Правове життя сучасної України: тези доповідей 10-ї звіт. наук. конф. проф-викл. і аспірант. складу (Одеса, 27-28 квітня 2007 р.). Одеса, 2007. С. 370–372.
7. Про місця доставки товарів транспортними засобами: наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 646 / Міністерство фінансів України. Офіційний вісник України. 2012. № 59. С. 207. Ст. 2383.
8. Типова технологічна схема здійснення митного контролю залізничних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 451 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2012. № 40. С. 207. Ст. 1546.
9. Про затвердження Порядку митного огляду товарів і транспортних засобів з використанням мобільної рентгенографічної системи Eagle M4507 у пунктах пропуску через державний кордон: наказ Державної митної служби України від 27.07.2009 р. № 692 / Державна митна служба України. Офіційний вісник України. 2009. № 69. С. 103. Ст. 2400.
10. Технічне забезпечення митного контролю. URL: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0608&T=02&lng=1&st=0 (дата звернення: 13.02.2018)

Прокопенко В. В. Выполнение таможенных формальностей при ввозе товаров в Украину грузовыми автомобильными транспортными средствами

Аннотация. Статья посвящена исследованию таможенных формальностей с выделением действий на каждой из них, выполняемых при ввозе товаров в Украину грузовыми автомобильными транспортными средствами. Установлено, что местом доставки грузового автомобиля и товаров может быть как пункт пропуска, так и подразделение таможенного оформления, находящееся на значительном расстоянии от государственной границы Украины. Предложено Министерству финансов Украины разработать и принять нормативный акт по детализации порядка выполнения таможенных формальностей на автомобильном транспорте.

Ключевые слова: грузовой автомобиль, действие, таможенная формальность, место доставки, предварительное уведомление, пункт пропуска.

Prokopenko V. Implementation of custom formalities in case of import of commodities to Ukraine by freight motor-car transport vehicles

Summary. The article is sanctified to research of custom formalities with the selection of operating on each of them, which is executed in case of import of commodities to Ukraine by freight motor-car transport vehicles. It is set that the point of delivery of truck and commodities can be both a point of admission and subdivision of custom registration, which is on considerable distance from the state boundary of Ukraine. It is offered to Ministry of finance of Ukraine to work out and accept a normative act in relation to working out in detail of order of implementation of custom formalities on a motor transport.

Key words: truck, action, custom formality, place of delivery, previous report, point of admission.